

Obsah

Obsah	1
1. Náplň a rozsah zpravodajské činnosti	2
1.1. Působnost zpravodajské služby	2
2. Zpravodajská činnost a zpravodajské poznatky.....	3
2.1. Ochrana významných ekonomických zájmů	3
2.2. Organizovaný zločin	5
2.3. Kontrarozvědná činnost.....	9
2.4. Extremismus.....	11
2.5. Terorismus	13
2.6. Proliferace zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, konvenčních zbraní a výbušnin.....	15
3. Ochrana utajovaných informací	17
4. Spolupráce se zpravodajskými službami ČR a ostatními státními orgány	18
4.1. Spolupráce se zpravodajskými službami ČR.....	18
4.2. Spolupráce s Policií ČR	18
4.3. Spolupráce s dalšími státními orgány a institucemi.....	18
4.4. Spolupráce v oblasti vzdělávání	19
5. Spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci	20
5.1. Bilaterální spolupráce	20
5.2. Multilaterální spolupráce.....	20
6. Kontrola	21
6.1. Vnější kontrola	21
6.2. Vnitřní kontrola.....	21
7. Dodržování kázně, vyřizování žádostí a stížností	23
8. Rozpočet	24

1. Náplň a rozsah zpravodajské činnosti

1.1. Působnost zpravodajské služby

Činnost, postavení a působnost Bezpečnostní informační služby (BIS) jako zpravodajské služby demokratického státu jsou upraveny příslušnými zákony, zejména zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů. Ve své činnosti se BIS řídí rovněž Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod, mezinárodními smlouvami a dalšími právními předpisy České republiky.

Podle § 2 zákona č. 153/1994 Sb. je BIS státním orgánem pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací (dále jen „zabezpečování informací“) důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.

Obecné vymezení působnosti BIS stanoví § 5 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., podle kterého BIS zabezpečuje informace:

- o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky,
- o zpravodajských službách cizí moci,
- o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství,
- o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy České republiky,
- týkající se organizovaného zločinu a terorismu.

Podle § 5 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb. plní BIS další úkoly, pokud tak stanoví zvláštní zákon (např. zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů) nebo mezinárodní smlouva, jíž je Česká republika vázána.

Zákon č. 153/1994 Sb. v ustanovení § 7 dále stanoví, že za činnost BIS odpovídá vláda, která zároveň koordinuje její činnost. Vláda podle ustanovení § 8 odst. 4 tohoto zákona ukládá BIS úkoly v mezích její působnosti. Oprávnění ukládat úkoly BIS v mezích její působnosti náleží i prezidentu republiky s vědomím vlády.

K plnění svých úkolů je BIS oprávněna spolupracovat s ostatními zpravodajskými službami ČR. Zákon č. 153/1994 Sb. tuto spolupráci v § 9 podmiňuje dohodami uzavíranými mezi zpravodajskými službami se souhlasem vlády.

Spolupráci se zpravodajskými službami cizí moci může BIS podle § 10 zákona č. 153/1994 Sb. uskutečňovat pouze se souhlasem vlády.

2. Zpravodajská činnost a zpravodajské poznatky

Souhrn veškeré zpravodajské činnosti Bezpečnostní informační služby v minulém roce je obsažen v utajované Zprávě o činnosti BIS za rok 2011, kterou podle § 8 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb. předkládá BIS každoročně prezidentu republiky a vládě.

O konkrétních zpravodajských zjištěních a výsledcích analýz, z nichž rámcový přehled o činnosti BIS v této veřejné výroční zprávě vychází, informovala BIS v průběhu roku oprávněné adresáty podle § 8 zákona č. 153/1994 Sb.

V průběhu roku 2011 předala BIS prezidentovi a členům vlády více než 600 dokumentů. Dalších více než 350 informací zaslala BIS příslušným státním orgánům, Policii ČR, Úřadu pro zahraniční styky a informace a Vojenskému zpravodajství.

2.1. Ochrana významných ekonomických zájmů

Správa státního majetku

Bezpečnostní informační služba také v roce 2011 sledovala výskyt jevů ohrožujících významné ekonomické zájmy státu spojených se správou státního majetku, zejména v oblasti zadávání veřejných zakázek. Zakázky provázely snahy dalších podnikatelských, lobbistických nebo zprostředkovatelských subjektů a uskupení ovlivnit proces zadávání na úkor státu. Někteří zadavatelé a uchazeči postupovali netransparentně a nezákonně. Přetrvávalo zvýhodňování předem vybraných dodavatelů a ovlivňování zadávacích podmínek v jejich prospěch, k čemuž docházelo na základě úzkých vazeb na zástupce zadavatele. Výslednou cenu zakázek negativně ovlivnily také skryté dohody uchazečů o podávaných nabídkách a koordinace jejich postupu za účelem vytvoření zdání konkurenčního prostředí ve výběrových řízeních.

Neprůhledně postupovala při vyhlášení některých veřejných zakázek například Správa železniční dopravní cesty (SŽDC). Vyhlášení zakázek působilo transparentně, avšak představitelé SŽDC zvýhodňovali předem vybrané soukromé subjekty před konkurencí tím, že s nimi individuálně předjednali podmínky zakázek nebo jim o nich sdělovali interní informace.

Nadále docházelo k dohodám uchazečů o společném postupu ve výběrových řízeních. BIS zaznamenala případy, kdy v průběhu elektronické aukce použila část uchazečů skrytý způsob dorozumívání, které mělo sloužit k rozpoznání jinak anonymních účastníků aukce. Smluvené společnosti si před aukcí přidělily jedinečné dvouciferné kódy, které pak uváděly v jimi nabízených cenách. Ani zavedení elektronických aukcí, které měly zamezit netransparentním postupům při zadávání veřejných zakázek, tedy nestačilo samo o sobě zabránit nejrůznějším pokusům o machinace uchazečů.

Také některá výběrová řízení v oblasti energetiky měla pouze formální charakter, neboť o jejich vítězi bylo rozhodnuto již před jejich vyhlášením. U zakázek zadávaných tzv. sektorovým zadavatelem¹ byl používán postup umožňující obcházet zákon o veřejných zakázkách. Tento postup, spočívající v zadávání zakázek prostřednictvím dceřiné společnosti sektorového zadavatele, využíval zejména ČEZ a jeho dceřiná společnost ŠKODA PRAHA Invest.

¹ dle §2 odst. 6 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů

Při zadávání zakázek státního podniku Lesy ČR přetrvával tlak lobbistických a podnikatelských skupin. V případě zásadní zakázky Lesů ČR na provádění lesnických činností s prodejem dříví „při pni“ (*stát stromy nechá pokácet a pak je hned prodá obchodníkovi*) od roku 2012 se zástupci významných lesnických společností snažili ovlivnit nejen zadávací podmínky této zakázky, ale jednali též mezi sebou o společném postupu.

U veřejných zakázek na řešení ekologických závazků státu vzniklých před privatizací docházelo k pokusům o neopodstatněné navyšování garancí, či podvodům při jejich realizaci, jejichž konečným důsledkem bylo mj. prodlužování sanací.

BIS zaznamenala také snahy o využití nedostatků platné legislativy a ovlivňování legislativního procesu. Obecné nastavení legislativy umožnilo např. Správě státních hmotných rezerv (SSHR) dlouhodobě postupovat při správě svěřeného státního majetku nestandardním a netransparentním způsobem. Ani provedená úprava interních předpisů nezaručovala řádnou správu státních hmotných rezerv, neboť i takto upravené interní předpisy nadále ponechávaly prostor pro zneužívání nouzových rezerv ve prospěch soukromých subjektů, resp. vybraných obchodních partnerů SSHR.

Zástupci hazardní lobby ovlivňovali legislativní proces, který upravoval a zpříšňoval podmínky pro podnikání v hazardu, a to přes instituce, kde se o podobě nové legislativy rozhodovalo.

Představitelé některých společností působících na českém energetickém trhu (např. ČEZ, Czech Coal) se snažili legislativu v oblasti energetiky ovlivňovat prostřednictvím kontaktů ve státní správě nebo cestou poradních orgánů a profesních organizací.

Hospodaření významných společností se státní účastí

V roce 2011 se BIS věnovala také zjišťování případných negativních jevů v hospodaření společností s majetkovou účastí státu a dalších institucí ovládaných státem. U významných společností (České aerolinie, Česká pošta, České dráhy a ČD Cargo) docházelo k ovlivňování průběhu veřejných zakázek, přípravy strategických rozhodnutí a personálních otázek. Také v těchto případech využívaly podnikatelské a lobbistické subjekty při prosazování vlastních cílů osoby mající úzkou vazbu na vedení těchto společností. Některé prodeje majetku společností vzbuzovaly značné pochybnosti o jejich transparentnosti a výhodnosti pro stát. Management rovněž záměrně informoval kontrolní orgány společností neúplně nebo zkresleně.

V České exportní bance (ČEB) a Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP) přetrvávaly nestandardní postupy při financování některých rizikových projektů. Cestou klientelistických vazeb mezi představiteli těchto institucí a zástupci některých exportních firem byly zřejmě ze strany ČEB a EGAP podporovány i projekty, které by z ekonomického hlediska při běžném schvalovacím procesu nebyly doporučeny. Během čerpání úvěrových prostředků a plnění obchodních podmínek u některých projektů také selhaly kontrolní mechanismy ČEB, čímž vznikla možnost pro vyvádění finančních prostředků z banky k soukromým subjektům. V rámci EGAP byly zaregistrovány snahy pojistit projekty, které nespádaly do její kompetence nebo nesplňovaly stanovené podmínky.

Energetická bezpečnost

Českou energetiku ovlivňovaly problémy s výstavbou energetické infrastruktury. Některé projekty komplikovaly vysoké cenové požadavky spekulantů vlastnících potřebné pozemky, což byl případ plynovodu Gazela, nebo nevyřešené zajištění jejich dostatečného budoucího financování.

U některých strategických projektů v oblasti energetiky se prosadily poradenské společnosti, které k tomu využily osobních vazeb na zástupce státem kontrolovaných společností. Někteří poradci byli vybráni na základě subjektivních a nelegitimních kritérií. Takový výběr přitom vytváří cesty pro

vstup cizích zájmů do klíčových rozhodnutí státu, a ve svém důsledku tím ohrožuje bezpečnostní zájmy ČR.

BIS sledovala vývoj v odvětví obnovitelných zdrojů energie. Část investorů, kteří se skrytě i otevřeně účastnili nekontrolovatelného rozvoje solárních elektráren, byla ve střetu zájmů. Tyto osoby se v minulosti podílely na stanovení parametrů státní podpory pro obnovitelné zdroje, rozhodovaly o jejich pozdějších úpravách nebo je ovlivňovaly skrze významné podniky s účastí státu.

Na českou energetiku měly vliv aktivity nadnárodních subjektů, směřující k ovládnutí celého řetězce od těžby přes přepravu až po konečné využití energetických surovin. Zdaleka nejagilnějšími byly v těchto aktivitách především ruské subjekty.

V centru ruského zájmu byla i tranzitní infrastruktura pro dodávky energetických surovin do ČR. Při snahách o její ovládnutí se projevil ekonomický nátlak ruských subjektů posílený budováním nebo přípravou alternativních přepravních tras. Pokud by ruské subjekty ve svých snahách uspěly, zesílily by svůj vliv na dodávky energetických surovin do Evropy, včetně ČR, což by mohlo být v krajním případě využito k prosazování ruských ekonomických a politických zájmů.

2.2. Organizovaný zločin

BIS se v souladu se svou zákonnou působností zabývala především nejzávažnějšími projevy organizovaného zločinu, tedy aktivitami subjektů, které s využitím nelegálních či nelegitímních metod maximalizovaly svůj zisk způsobem, jenž ohrožoval bezpečnostní a ekonomické zájmy státu.

Tyto projevy i v roce 2011 spočívaly především v prosazování partikulárních zájmů prostřednictvím nestandardního ovlivňování rozhodování orgánů státní správy, samosprávy a justice. BIS rovněž zaznamenala snahy o nelegitimní ovlivňování legislativního procesu na centrální úrovni.

Ačkoliv tyto aktivity často vedly k poškození veřejných rozpočtů a majetku, jejich negativní dopad na zájmy státu významně přesahoval rovinu čistě ekonomickou. Docházelo k narušování legality výkonu státní moci a legitimacy rozhodování státních orgánů. Takové případy přispívaly k podryvání důvěry občanů ve veřejné instituce, což v konečném důsledku ohrožuje samy demokratické základy právního státu.

Za těmito aktivitami stojí především neformální neinstitutionalizované struktury, které nabývaly podob vlivových a klientelistických sítí. V některých případech tyto sítě vytvářely paralelní mocenské struktury, jež ohrožovaly či přímo podryvaly činnost orgánů státní správy a samosprávy. Ve výjimečných, nicméně závažných případech byly na tyto subjekty napojeny konkrétní právnické osoby. Jednalo se často o podnikatelské subjekty, které byly vzhledem k povaze své činnosti jen velmi obtížně postižitelné – advokátní kanceláře nebo daňové, poradenské a mediální firmy. Jedním z charakteristických znaků představitelů těchto subjektů bylo jejich společenské postavení a konexe. Vazby na představitele české justice nebo politické, ekonomické a společenské elity jejich případnou represi ze strany příslušných orgánů dále ztěžovaly.

Hlavní metodou je korupce, aktivace klientelistických vazeb, maření vyšetřování, uplatňování ekonomického vlivu či nátlaku, mediální manipulace, využívání firem a společností legální ekonomiky či zneužívání struktur politických stran a nevládních organizací.

Jen malá část těchto metod je postižitelná trestněprávní či jinou represí, neboť nejsou ze své povahy nelegální. I v případech, kdy jsou uplatněné metody organizovaného zločinu trestné (např. korupce), je dokazování takového jednání mimořádně obtížné.

Na základě získaných poznatků lze organizovaný zločin a jeho subjekty v ČR rozdělit do tří rovin. První představují skupiny přímo ovlivňující rozhodování nejvyšších orgánů státní správy, samosprávy a legislativní proces způsobem, který může ovlivnit základní funkce státu. Druhou rovinu

tvoří struktury, které ovlivňují justiční orgány formou jejich korupce nebo diskreditace, čímž ohrožují řádný výkon spravedlnosti. Třetí pak subjekty, které systematicky vyvádějí prostředky z veřejných rozpočtů, resp. masivně legalizují, popř. mají potenciál legalizovat, výnosy z trestné činnosti.

Dysfunkce a zneužívání systému vysokoškolského vzdělávání

Analýzou negativních jevů zaznamenaných na několika vysokých školách (Právnická fakulta ZČU v Plzni, Bankovní institut vysoká škola v Praze, Vysoká škola finanční a správní v Praze) BIS identifikovala v českém vysokém školství několik kritických míst, která ovlivňují fungování veřejnoprávních institucí, resp. ekonomické a bezpečnostní zájmy státu. Jde zejména o obchodování se vzděláním a tituly, nedodržování vzdělávacích standardů a obcházení akreditací studijních programů. Stejně negativní dopady má uznávání vzdělání dosaženého na některých zahraničních školách (nostrifikace), které však svým obsahem neodpovídá požadovaným standardům českého vysokého školství a samotné studium na pobočkách některých vysokých škol v zahraničí.

Potenciálně se může jednat i o podvodné transfery majetku či přenášení závazků na stát. To je aktuální zejména v souvislosti s investičními projekty vzdělávacích a vědeckých center, jejichž prosazování je ovlivňováno regionálními ambicemi, provázeno nízkou odpovědností rozhodovacích orgánů a netransparentním využíváním finančních prostředků. Mimo to snaha maximalizovat čerpání dotací ze strukturálních fondů EU na tyto projekty zvyšuje riziko budoucího zatížení státního rozpočtu.

Je zjevné, že vysoké školy, resp. vzdělávací instituce obecně, jsou mj. díky štědré dotační politice EU prestižními místy, která poskytují příležitosti pro realizaci lukrativních projektů. Proto jsou předmětem zájmu vlivových skupin, podnikatelských subjektů, potenciálních investorů, profesních sdružení atd., jejichž cíle nemusí vždy korespondovat s veřejným zájmem. Příkladem mohou být některé projekty v rámci operačního programu „Vzdělávání pro konkurenceschopnost“.

Uvedené skutečnosti měly reflektovat věcný záměr zákona o vysokých školách. Podle názoru BIS však ani poslední verze věcného záměru z prosince 2011 instituty eliminující riziko korupce, protekcionismu, manipulace s majetkem, a posilující kontrolní funkce a transparentnost systému vysokoškolského vzdělávání důsledně neřešila.

Dozvuky kauzy Právnické fakulty ZČU v Plzni byly patrné i v roce 2011. Náprava stavu na fakultě byla prováděna nedůsledně, a poté, co ustal tlak médií a veřejnosti, se reformní étos na škole zcela vytratil. Nad reformisty získali převahu konformisté, došlo k rozkolu v pedagogickém sboru fakulty, v jehož důsledku ji opustily tři desítky akademiků a otevřel se prostor pro vznik nové konkurenční vysoké školy právního zaměření. Tento vývoj signalizuje nízkou míru sebereflexe akademických orgánů školy i metodického řízení ze strany ministerstva školství.

Korupce a střet zájmů na regionální úrovni

Potvrzuje se, že provázanost podnikatelské a komunální sféry je příčinou korupčních jevů při transakcích s veřejným majetkem a že klientelistické a korupční praktiky zasahují jak velká (statutární) města, tak malé obce.

V řadě měst jsou vlivové skupiny schopny zasahovat do rozhodování zastupitelstev a eliminovat vliv funkcionářů samosprávy, kteří jim nevycházejí vstříc. Vyšetřování závažných případů, u nichž existuje podezření, že došlo k trestně právnímu jednání, komplikují politické konsekvence a možná podjatost místních orgánů činných v trestním řízení.

Při transakcích s veřejným majetkem často dochází k napojení zastupitelů na spřízněné společnosti, které směřuje ke střetu zájmů a podezření ze zneužití pravomoci úřední osoby. Kritici poměrů musejí čelit tlaku podnikatelských lobby.

Pro některá statutární města jsou typické nevýhodné prodeje, pronájmy a machinace s majetkem, kdy ze správy, pronájmů a privatizace městské infrastruktury profitovaly či profitují firmy

a osoby s vlivem na dění na magistrátu. Tato praxe demonstruje silné působení vlivových struktur zahrnujících podnikatele, investory, současné či bývalé zastupitele a zaměstnance magistrátu.

Zneužívání dotací ve prospěch soukromého subjektu je často založeno na účelovém navýšení ceny projektu, který je odůvodněný veřejným zájmem. Společnosti, které projekt realizují, pak z nepřiměřeně vysokého zisku mohou uhradit náklady na provize. Jinou variantou může být předání veřejného objektu, který byl vybudován nebo rekonstruován s pomocí dotací, do správy soukromé společnosti, popř. ho privatizovat.

Klientelismus na regionální úrovni se projevuje i rostoucí mírou politické korupce, která zasahuje do výkonu zastupitelské demokracie. Vlivové, zejm. podnikatelské skupiny, ale i lokální hnutí s politickými ambicemi se snaží „preventivně“ ovlivnit volební procesy kupováním hlasů, účelovými změnami trvalého pobytu občanů-sympatizantů, netransparentní podporou volební kampaně, diskreditací nepohodlných osob apod.

Přestože uvedené negativní jevy hrubě porušují zásady podnikatelské a politické kultury, je represivní (trestně právní) postih za ně odpovědných osob velmi obtížný. Systémové řešení uvedených typů dysfunkce vyžaduje posilování prvků transparentnosti a osobní odpovědnosti v rozhodovacích procesech orgánů měst a obcí.

Ovlivňování justičních orgánů a ohrožování řádného výkonu spravedlnosti

BIS v průběhu roku 2011 informovala v rámci problematiky dysfunkce justice o individuálních selháních některých soudců a státních zástupců, přičemž upozorňovala také na systémové nedostatky při výkonu spravedlnosti. V této problematice probíhala intenzivní komunikace mezi BIS a ministerstvem spravedlnosti, která směřuje k odstranění zjištěných nedostatků a nastavení systémových změn.

BIS získala dílčí poznatky o cíleném zneužívání institutu insolvenčního (konkurzního) řízení, do kterého byli zapojeni někteří soudci působící na konkurzních úsecích krajských soudů (KS).

V některých případech nebyli konkurzní soudci přímými organizátory zmanipulovaných konkurzů, ale spíše osobami, které byly vzhledem ke své nezastupitelné roli v konkurzním řízení využívány ze strany organizátorů stojících mimo justici. Pochybení soudců, jakkoliv závažná, spočívala zejména v rovině korupčního jednání, a jednalo se o individuální selhání představitelů justice.

Vedle korupčních selhání jednotlivých soudců BIS zaznamenala poznatky o tom, že se v rámci některých krajských soudů zformovaly klientelistické či jinak vztahově provázané skupiny, které manipulovaly insolvenčním řízením. Na rozdíl od případů z předchozích let v nich soudci hráli podstatně významnější úlohu, než pouhých účastníků skupiny. Tyto skupiny kromě soudců tvořili insolvenční správci, představitelé dalších justičních profesí, podnikatelské subjekty, a příp. i osoby z prostředí organizovaného zločinu.

Na případu kárného řízení s konkrétním státním zástupcem BIS ilustrovala nefunkčnost kárného řízení jako zákonného institutu, který by měl problematiku soudců a státních zástupců řešit. Dosavadní pojetí kárného řízení zcela nezaručuje, že závažná pochybení soudců a státních zástupců budou adekvátním způsobem potrestána. Ministerstvo spravedlnosti bylo o tomto faktu v rámci úzké spolupráce s BIS informováno a připravuje, mj. za přispění poznatků BIS, novelu příslušného zákona, která by měla značně zkvalitnit právní úpravu institutu kárného řízení soudců a státních zástupců.

Negativní roli i nadále sehrávají nadstandardní vazby mezi některými soudci a advokáty, popř. dalšími představiteli justice, které mohly být příčinou možné manipulace soudními řízeními. Zaznamenané rodinné a přátelské vazby soudců z Krajského soudu v Brně hrály významnou roli při

upřednostňování některých vybraných věřitelů, popř. při dalších projevech manipulace insolvenčním řízením, které se v rámci KS Brno vyskytly. Nejvýrazněji se negativní vlivy těchto vazeb projeví v případech patřících do působnosti KS v Ústí nad Labem.

Skupiny legalizující výnosy z trestné činnosti

Vietnamský organizovaný zločin

V souvislosti s vietnamskou komunitou nebo s největší pražskou tržnicí SAPA byly v minulosti zaznamenány netransparentní toky finančních prostředků, o nichž lze předpokládat, že byly předmětem legalizace výnosů z trestné činnosti. Několik rodinných firem v tržnici SAPA nabízelo propracovaný systém služeb spočívající v dovozu a podhodnocení zboží z Asie a v následném transferu finančních prostředků z ČR, většinou do Vietnamu a Číny.

Tržnice SAPA se v posledním čtvrtletí roku 2011 stala předmětem zájmu bezpečnostních složek státu a byla zařazena na program jednání Výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny. Přes veškeré zjištěné nelegální aktivity spojené s tržnicí SAPA ji BIS nevnímá jako zásadní riziko pro bezpečnost ČR.

Balkánský organizovaný zločin

Aktivity balkánského organizovaného zločinu na území ČR spočívaly zejména v legalizaci nezákonně získaných financí prostřednictvím podnikatelských aktivit.

Postsovětský organizovaný zločin

V ČR působily osoby napojené na dvě nejvýraznější kavkazské zločinecké skupiny, které spolu po několik let vedou ozbrojený konflikt o nadvládu. Poznatky BIS dokládají, že představitelé ruskojazyčného organizovaného zločinu se v r. 2011 snažili zapojit i do politicko-ekonomických aktivit mezi ČR a jejich zeměmi původu. Tímto by mohly být negativně ovlivněny bilaterální vztahy mezi ČR a postsovětskými republikami, zejména kavkazskými, a to i vzhledem k existujícím vazbám kavkazského organizovaného zločinu jak na státní administrativu, tak i na politická opoziční hnutí.

2.3. Kontrarozvědná činnost

Na základě vyhodnocení míry bezpečnostních rizik byly v roce 2011 v oblasti kontrašpionáže prioritou BIS zpravodajské služby Ruské federace a v oblasti ekonomické a vědeckotechnické špionáže i zpravodajské služby Čínské lidové republiky.

Zpravodajské služby RF

V roce 2011 pokračovala Ruská federace (RF) v dlouhodobém úsilí o udržení vysokého zastoupení zpravodajských důstojníků působících pod krytím členů ruské diplomatické mise v ČR.

Zpravodajské služby RF nejsou jedinými zpravodajskými službami cizí moci přítomnými na českém území, přesto v roce 2011 byly opět nejaktivnějšími špionážními organizacemi v ČR. Setrvalým jevem byla rovněž vysoká (vzhledem k česko-ruským vztahům zcela neodůvodněná a nerekiproční) přítomnost ruských zpravodajských důstojníků na českém území, a to pod různým krytím.

Ruská strana nepokrytě zneužívá disproporce mezi velikostí české diplomatické mise v Rusku a ruské v ČR a různými formami politického nátlaku a recipročních opatření nutí ČR přijímat příslušníky ruských rozvědek jako diplomaty.

V roce 2011 znatelně zeslábla intenzita aktivit ruských zpravodajců a diplomacie zacílených na získání přímé kontroly a řízení aktivit ruské diaspory v ČR. Významným cílem zájmu ruských zpravodajských složek však zůstává kavkazská komunita v ČR. Tento zájem je do jisté míry, vzhledem k bezpečnostní situaci na severním Kavkaze, pochopitelný, na druhé straně je však nutné zásadně odmítat fakt zneužívání problémů boje proti terorismu a organizovanému zločinu k dezinformačním, a potažmo zastrašujícím kampaním proti českým nevládním organizacím a českým občanům, viz tisková prohlášení FSB útočící na organizaci Člověk v tísni v květnu 2011.

Označení organizace Člověk v tísni za součást al-Qá'ídy a kavkazských banditských či teroristických uskupení je další část řetězce dezinformačních aktivit zpravodajských služeb RF proti ČR (poškození dobrého jména) a jejím bezpečnostním složkám a zároveň další z řady útoků ruské exekutivy proti zahraničním nevládním organizacím působícím na Kavkaze (v případě Člověka v tísni se jedná již o druhé prefabrikované obvinění ze spolupráce s teroristy).

Severokavkazské problematiku se rovněž dotýká prosincová vražda zakladatele a šéfredaktora dagestánského týdeníku Černovik Chadžimurada Kamalova, jehož činnost je spojována i s ČR. Kamalov a jeho spolupracovníci se věnovali zejména odhalování problematických aktivit příslušníků ruských a dagestánských bezpečnostních a zpravodajských složek. V roce 2008 Kamalovův Černovik medializoval nezákonné aktivity příslušníků silových složek v Dagestánu v kauze, v jejímž rámci byla očerňována mimo jiné i Česká republika jako místo indoktrinace kavkazských teroristů.

V roce 2011 mezi zájmy ruských zpravodajských služeb opět dominovala ekonomická témata, která se ovšem v určitých záležitostech překrývala s tématy politickými či obrannými. Ruské aktivity v dotčeném období můžeme rozdělit na klasickou zpravodajskou činnost a na typické konkurenční zpravodajství (*competitive intelligence*) prováděné státními i privátními ruskými subjekty.

Jedním z hlavních zájmových témat zpravodajských služeb RF byla energetika, včetně tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín. Ruské zpravodajské důstojníky však bylo možno zaznamenat i na různých společenských či networkingových akcích, kde se snažili utužovat staré kontakty a poznávat nové lidi. Poněkud znepokojivým faktem jsou kontakty důstojníků ruských zpravodajských služeb na osoby, jejichž minulost je spojena s ruskojazyčnými organizovanými kriminálními strukturami a jejich aktivitami na území České republiky.

V roce 2011 se do jisté míry stala kontrašpionážním tématem i otázka dysfunkce v rámci komunálních a krajských samospráv. Cestou dysfunkce některých komunálních a krajských politických a správních struktur získávají ruské zpravodajské služby informace z prostředí komunální a krajské politiky a podporu pro podnikatelské a obchodní záměry ruských komerčních subjektů. Pokud úředníci či volení zástupci na místní a krajské úrovni participují na nestandardních aktivitách, a zároveň jsou do těchto aktivit zapojeni i cizí státní příslušníci, nemusí být jedinou hrozbou pro zúčastněné hypotetická hrozba medializace či policejního vyšetřování. Může se také stát, že o jejich nestandardních aktivitách (a o všech osobách, které jsou účastníky takové činnosti) jsou informováni důstojníci ruských zpravodajských služeb a v jejich rukou se takové informace mohou změnit na kompromitující materiály.

Skutečnost, že ruské zpravodajské služby mají značný přehled o dysfunkčním jednání na úrovni komunálních a krajských samospráv, je riziková zejména tím, že krajská politika je přirozeným zdrojem kádrů pro vrcholovou politiku a ústřední orgány státní správy.

Zpravodajské služby ČLR

Důstojníci čínských zpravodajských služeb působící v ČR nejsou na základě zkušeností z roku 2011 přímým rizikem pro české občany. Ve svém jednání se snaží držet v mezích svého diplomatického krytí. Jejich aktivity se zaměřují na vyhledávání potenciálních cílů: osob, společností, technologií. Reálné přímé riziko pak hrozí jednotlivcům při výjezdech do Číny, nebo při kontaktu s třetím subjektem (obchodní společností), který je český, ale zastupuje čínský zájem v pozadí (nákup technologie, investiční operace).

2.4. Extremismus

Pravicový extremismus

Česká pravicově extremistická scéna se v roce 2011 postupně snažila obnovit své aktivity, které v předchozích letech po tlaku státních orgánů výrazně omezila. Přetrvávala však její určitá fragmentace. Mezi částí aktivistů byly nadále patrné obavy z dalších represivních opatření.

Díky tomu, že neonacistická ideologie byla záležitostí spíše menších, celostátně nekoordinovaných skupin, získaly prostor i nové trendy. Mezi ně patřil například hard bass². Jeho popularita se ale v průběhu roku postupně snižovala. Část aktivistů se dále pokoušela prosadit ideologický koncept tzv. třetí cesty (zjednodušeně směs levicových a pravicových myšlenek, konkrétně socialismu a nacionalismu) a inspirovat se italským neofašistickým uskupením Casa Pound.

Snahy o modernizaci scény se neseťkaly s pochopením „staré“ generace pravicových extremistů a byly příčinou sporů s „mladými“ aktivisty. Tyto neshody ovšem koncem roku mírně ztrácely na intenzitě a napětí mezi některými „starými“ a „mladými“ pravicovými extremisty se snižovalo.

Zejména díky tématu boje proti romské kriminalitě a vyhocené atmosféře ve Šluknovském výběžku se pravicovým extremistům podařilo v roce 2011 uspořádat několik větších veřejných shromáždění, při nichž je podporovali i někteří obyvatelé problémových oblastí.

Nicméně ne všechny demonstrace proti sociálně vyloučeným občanům byly svolány pravicovými extremisty. V případě mnoha z nich byli organizátoři i většina účastníků z řad místních obyvatel, frustrovaných stavem v regionu a postojem a chováním některých skupin obyvatel.

Situace na Šluknovsku se postupně koncem roku uklidnila, ale vzhledem k mnoha dalším problematickým lokalitám obdobného typu nelze vyloučit, že podobné napětí může opět eskalovat.

Mimo výše uvedená shromáždění pravicoví extremisté uspořádali stejně jako každý rok i několik menších tradičních setkání, zejména u příležitosti vzpomínky na zesnulé aktivisty či na podporu vězněným kamarádům.

Po propadu počtu pravicově extremistických akcí s hudební produkcí v předchozích letech došlo v roce 2011 k určitému oživení v této oblasti. Pravicoví extremisté zorganizovali několik větších koncertů v ČR. Stále využívali i taktiku pořádání koncertů v zahraničí (hlavně v Polsku), nicméně počet účastníků i frekvence těchto akcí se v průběhu roku postupně snižovaly.

Nejvýraznějším pravicově extremistickým subjektem uplynulého roku zůstala Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), a to i přes některé problémy, které její fungování v roce 2011 provázely.

² Jeho principem je divoký tanec skupiny osob, z převážné většiny maskovaných, v ulicích, na náměstích, v obchodních centrech atp. Jako hudební doprovod slouží hlavně rusky zpívaná taneční elektronická hudba. Při hard bassu nedochází většinou k nezákonným projevům, ale slouží k utužení sounáležitosti části pravicově extremistické scény.

Ke svému zviditelnění strana nadále využívala téma sociálně nepřizpůsobivých obyvatel, díky kterému se jí podařilo uspořádat řadu pro ni úspěšných demonstrací, a to nejen na Šluknovsku, ale i v řadě dalších lokalit se zvýšeným sociálním napětím. Tato problematika straně přinesla částečnou podporu veřejnosti na akcích, z účasti místních obyvatel na demonstracích DSSS však nelze vyvozovat jejich ztotožnění se s jejím programem.

Strana zkoušela při pořádání akcí využít i jiná témata, ale v této snaze příliš úspěšná nebyla.

DSSS byla iniciativní i na mezinárodním poli. Pokoušela se zintenzivnit spolupráci s německou Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD). Navázaná spolupráce spočívala hlavně v pořádání společných česko-německých veřejných shromáždění a pietních akcí. V polovině listopadu 2011 ale došlo ke změně vedení NPD³, což další spolupráci s DSSS může významně ovlivnit.

S DSSS zůstala úzce personálně i myšlenkově propojena její mládežnická organizace Dělnická mládež (DM), jejíž členové patřili k jedněm z nejaktivnějších pravicových extremistů. I toto uskupení provázely interní problémy.

Dříve výrazné uskupení Autonomní nacionalisté (AN) ztrácelo v roce 2011 postupně svůj potenciál a klesal jeho význam. AN proto oživilo své vztahy s DSSS a znovu s ní navázalo spolupráci. Praktickou ukázkou byla jimi zorganizovaná demonstrace dne 17. listopadu 2011 v Praze, které se účastnili i aktivisté DSSS a DM.

U neonacistického Národního odporu (NO) došlo k celkové změně ve struktuře a fungování. Jako homogenní organizace NO de facto zanikl, jednotlivé pobočky, tvořené pouze několika jednotlivci, postupně omezily svou činnost, přičemž některé ji dokonce rovnou ukončily. V činnosti pokračovaly pouze některé buňky, které fungovaly nezávisle na ostatních.

Z mezinárodního hlediska byl nejvýraznějším činem souvisejícím s extremismem teroristický útok v Norsku dne 22. července 2011, kterého se dopustil norský občan Anders Behring Breivik. Reakce českých extremistů na tento útok byla umírněná. Pouze na internetových stránkách www.white-media.info byl čin obhajován, další extremisté jej převážně odsuzovali. Označení Breivika za pravicového extremistu charakterizovali čeští pravicoví extremisté jako účelové a považovali je pouze za záminku pro zintenzivnění činnosti bezpečnostních složek proti nim. Současně zdůrazňovali, že útok nesmí být důvodem, proč by měli ustát ve svém boji proti multikulturalismu a imigraci.

Levicově extremistická scéna

Z dlouhodobého hlediska levicově extremistická scéna v roce 2011 nezaznamenala výraznější vývoj. Neustále se potýkala s řadou problémů, z nichž hlavní roli sehrávala roztržitost, slabá členská základna, která má jen omezený počet aktivních jedinců, a neschopnost přilákat ve větší míře nové sympatizanty. Lze však konstatovat, že v porovnání s předešlým rokem došlo k mírnému oživení scény. Její stoupence částečně aktivizovala politická, ekonomická a sociální situace nejen v ČR, ale i zahraničí, a s tím související nespokojenost a frustrace občanů.

Byl zaznamenán dílčí vzestup aktivit zaměřených dovnitř hnutí (publikační činnost, přednášky, diskuse, promítání filmů, koncerty, benefiční a vzpomínkové akce apod.), ale i snah o prezentaci na veřejnosti. Levicoví extremisté participovali na akcích nejrůznějších levicově orientovaných neextremistických subjektů. Anarchoautonomové, na rozdíl od marxisticko-leninských subjektů, organizovali i vlastní shromáždění. Jednalo se ovšem spíše o malé akce na regionální úrovni a nikoli o masová shromáždění, která by přitáhla pozornost aktivistů z celé ČR.

³ Udo Voigt neobhájil předsednickou funkci a byl nahrazen Holgerem Apfelem, předsedou poslanecké frakce NPD v saském zemském sněmu a šéfredaktorem stranické tiskoviny Deutsche Stimme.

Ukázalo se, že vlastní akce organizované pod hlavičkou levicově extremistických skupin nejsou schopny přilákat větší množství běžných občanů a snahy o infiltraci a podchycení občanských protivládních protestů nejsou reálné vzhledem k mobilizačnímu potenciálu levicových extremistů. Ti tvořili jen malou část účastníků takových akcí, a tudíž neměli žádný vliv na jejich průběh ani dopad.

Nejdůležitějším mobilizačním tématem levicových extremistů zůstal i v roce 2011 boj proti kapitalismu a kritika současné pravicové vlády a jejích reforem doprovázených úspornými opatřeními v oblastech zdravotního, daňového a důchodového systému. Svou účastí podpořili zejména občanské protesty pořádané Iniciativou pro kritiku reforem a na podporu alternativ (ProAlt), odborové demonstrace či stávkou dopravních odborů.

V solidárních kampaních se čeští levicoví extremisté zabývali i situací zahraničních kolegů čelících úsporným ekonomickým opatřením a represí ze strany státu. Jejich zájem vzbudilo především dění a vznik protestních hnutí ve Španělsku (Democracia Real Ya! či Hnutí 15. května) a posléze ve Spojených státech amerických (Occupy Wall Street). Čeští aktivisté o událostech hojně informovali na svých webových stránkách, ale snažili se i o přenesení podobných hnutí do ČR.

Pod hlavičkou Skutečná demokracie teď (SDT), jejíž součástí se stali i zástupci levicových extremistů, proběhla řada protestních shromáždění a happeningů zaměřených zpočátku na podporu zahraničních aktivistů, později reagujících spíše na politickou situaci v ČR.

Důležitým profilačním tématem levicových extremistů zůstal i boj proti příznivcům krajní pravice, který i nadále zahrnoval monitoring ideologických odpůrců, zveřejňování informací o nich na internetu, přímé násilné útoky na představitele neonacistické scény a v neposlední řadě protesty proti veřejným shromážděním pravicových extremistů.

Svou pozornost levicoví extremisté zaměřili zejména na demonstrace DSSS směřující proti romské minoritě, jejímu nepřizpůsobivému chování a kriminalitě, a to nejen na Šluknovsku, ale i v dalších problémových lokalitách. Na těchto protestech se však levicoví extremisté nepodíleli sami, tvořili jen malou část širší pojaté antifašistické platformy různých lidsko-právních aktivistů, nevládních neziskových organizací, Romů apod.

Levicoví extremisté se dále pokoušeli prezentovat i řadou dílčích témat, která však měla jen krátkodobý charakter. Zaznamenána byla například omezená podpora tzv. Arabského jara, obnovení zájmu o téma útlaku palestinského lidu v souvislosti s návštěvou Benjamina Netanjahua v Praze či dílčí podpora masovým nepokojům v Londýně.

2.5. Terorismus

BIS se v roce 2011 zaměřila na jevy a události, které by mohly zvýšit riziko vzniku, etablování či působení teroristických uskupení v ČR.

V roce 2011 nebyla ČR přímo ohrožena teroristickým útokem a ani jinými teroristickými aktivitami, přesto BIS zaznamenala negativní vlivy a jednání vedoucí k možné podpoře šíření radikálních názorů. Jednalo se především o šíření některých kontroverzních názorů, prezentovaných v muslimské komunitě a reakci na ně, o vývoj v džihádické propagandě na internetu a o ohlasy na významné události tzv. Arabského jara, zabití předáků al-Qá'idy (AQ), teroristické útoky Anderse Breivika a napjatou situaci na Středním východě. BIS však v roce 2011 nezaznamenala případ radikálního výkladu islámu v hlavním názorovém proudu českých muslimů. V muslimské komunitě se v minulosti vyskytly ojedinělé názory s radikálnějšími prvky, komunita si však jako celek i nadále uchovala umírněný náboženský charakter, zvláště v porovnání se stavem v některých státech západní Evropy.

Významným bezpečnostním rizikem je však šíření džihádistické propagandy na internetu, jejíž autoři se hlásí k AQ. Kromě využívání moderních informačních technologií se tito autoři pokusili o přesnější zacílení psychologické manipulace. Jejich cílovou skupinou se stali velmi mladí muslimové žijící na Západě. Není doposud možné přesně zhodnotit úspěšnost tohoto druhu propagandy, ale vzhledem k nárůstu osamocенých extremistů, kterým byl internet hlavním radikalizačním podnětem, lze očekávat další zvýšený výskyt takto ovlivněných osob.

Nejvýznamnější událostí ovlivňující mimo jiné islamistická hnutí, teroristické organizace a míru jejich vlivu bylo v roce 2011 tzv. Arabské jaro. Pád bývalých režimů v některých zemích arabského světa a nově vzniklá nestabilita vytvořily prostor pro možné posilování pozic islamistických a teroristických uskupení.

Události v jednotlivých arabských státech měly přímý vliv na názory a postoje většiny muslimů žijících v Evropě. Původní optimistické očekávání liberálně smýšlejících Arabů se však postupně proměňovalo v deziluze a obavy z posilování fundamentalistických a salafistických hnutí v zemích jejich původu. Dopad ideologického působení těchto hnutí se zvýšil také mezi evropskými muslimy. Tyto změny neskončily, proto stále pokračuje vyhodnocování možných důsledků posilování vlivu islamistických uskupení na bezpečnostní situaci v Evropě.

Jednoznačnější charakter měly reakce na usmrcení dvou významných představitelů džihádistické organizace AQ. Zabití symbolu AQ Usámy bin Ládina bylo doprovázeno protiamerickými náladami nejen v islámských zemích, ale také mezi některými muslimy v ČR. Ohlášený akt msty nebyl, až na určité lokální výjimky, a to převážně na území Pákistánu, zatím vykonán.

Ohlasy na smrt duchovního vůdce al-Qá'ídy na Arabském poloostrově (AQAP) Anwára al-Awlakího nebyly ve srovnání s reakcí na smrt Usámy bin Ládina tolik intenzivní. Al-Awlakí byl však klíčovým ideologem džihádu, který aktivně podporoval šíření myšlenek AQ. V rámci této činnosti se podílel na vzniku anglicky psaného webového časopisu Inspire pro mladé muslimy v Americe a v Evropě.

V roce 2011 se BIS podílela na mezinárodní spolupráci při vyšetřování teroristického útoku Anderse Breivika v Norsku. Breivik je příkladem osamělého teroristy, jenž se částečně inspiroval moderními operandí některých teroristických organizací. Breivik se radikalizoval a využil známých postupů teroristických skupin pro naplánování zabíjení ve jménu extremistické ideologie. Breivik, který před spácháním svého činu nebyl znám žádné z bezpečnostních složek doma ani v zahraničí, se neúspěšně snažil získat další prostředky pro své záměry také mimo území Norska. Pravděpodobnost, že se někdo rozhodne napodobit Breivika, je nezanedbatelná.

Prvotní protiislámské reakce na teroristické útoky v Norsku, které byly zpočátku mylně považovány za dílo islamistických extremistů, utvrdily evropské muslimy v přesvědčení, že nejsou v Evropě vítaným prvkem. Tento fakt a Breivikova motivace – fanatická nenávisť k přistěhovalcům zejména z islámského světa – zvýšily v obecné rovině radikalizační potenciál evropských muslimů.

Skutečností, která může být potenciálně nebezpečná i pro ČR, je napětí na Středním východě, související se sporem mezinárodního společenství s Íránem kvůli jeho spornému jadernému programu, které se během roku 2011 několikrát vystupňovalo. V případě eskalace konfliktu mezi zúčastněnými stranami by nebylo možné vyloučit možnou asymetrickou reakci Íránu v podobě cílených teroristických útoků.

2.6. Proliferace zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, konvenčních zbraní a výbušnin

Zájem o dodávky zboží z ČR, které podléhá mezinárodním kontrolním režimům (MKR)⁴ a národní legislativě⁵, projevily v roce 2011 firmy ze sankcionovaných zemí, např. Írán nebo KLDLR. Snaha získat takové zboží i cestou reexportů přes třetí země se u položek dvojího užití týkala zejména strojírenských zařízení a technologických celků využitelných k vývoji a výrobě zbraní hromadného ničení (ZHN) např. v Íránu nebo KLDLR.

Primárním opatřením pro snížení takových rizik bylo důsledné vyhodnocování poptávek a příprav obchodů s položkami dvojího užití, vojenským materiálem, zbraněmi a výbušninami, a důsledné dodržování legislativních pravidel pro obchod se zneužitelným zbožím. Posuzování poptávaného strojírenského zařízení a dalšího zboží opakovaně komplikovala nesnadnost jednoznačného určení, zda konkrétní zařízení patří mezi kontrolované položky. U některých typů strojírenských zařízení, které svými parametry nespádají mezi kontrolované položky, nelze vyloučit možnost, že v cílové zemi je z několika takových vývozu zkompletováno zařízení, které má parametry kontrolované položky a je zneužitelné v programech ZHN.

Zásadní proto byly poznatky o konečných uživatelích a účelu užití vyváženého zboží. Konečný íránský uživatel zboží byl pro získání zboží schopen připravit důmyslné obchodní cesty, ve kterých firmy z různých zemí plnily pouze dílčí úkoly bez znalosti celého dodavatelsko-odběratelského řetězce. Dalším faktorem znesnadňujícím identifikaci skutečné obchodní cesty byly internetové nabídky či poptávky od společností, u kterých bylo obtížné jednoznačně určit, kdo je jejich skutečným provozovatelem. Informace o poptávce po zboží dvojího užití využitelném k vývoji a výrobě ZHN předávala BIS svým oprávněným adresátům.

Novým aspektem obchodů s Íránem byla sankční opatření Rady bezpečnosti OSN a opatření formulovaná v nařízení Komise (ES) k financování takových obchodů. K postupně rozšiřovanému seznamu sankcionovaných íránských bankovních subjektů, které byly z finančních transakcí v roce 2011 úplně vyloučeny, přibýly např. Ansar Bank nebo Mehr Bank z Teheránu a dalšími íránskými bankami ovládaná Onerbank ZAO se sídlem v Minsku. Z hlediska obchodů s evropskými zeměmi bylo významné přijetí sankčních opatření vůči Europäisch - Iranische Handelsbank se sídlem v Hamburku. V závěru roku USA, Kanada a Velká Británie výrazně omezily obchodování i s centrální íránskou bankou.

Přetrvával zájem o speciální komponenty využitelné k výrobě vojenských bezpilotních prostředků (Unmanned Aerial Vehicles, UAV). Obchody s materiály, součástkami nebo náhradními díly UAV nejsou umožněny v případech, kdy hrozí jejich zneužití ve vojenských programech rizikových zemí. Ze získaných informací vyplynulo, že i v této oblasti dodávky neměly směřovat k rizikovým subjektům přímo, ale cestou krycích společností.

Konvenční zbraně, vojenský materiál a výbušniny

O konvenční zbraně a vojenský materiál, včetně vojenských výbušnin, projevovaly v roce 2011 zájem některé rizikové země ze subsaharské Afriky, jihovýchodní Asie a Blízkého a Středního

⁴ ČR je členem Skupiny jaderných dodavatelů (Nuclear Suppliers Group, NSG), Zanggerova výboru (Zangger Committee, ZC), Australské skupiny (Australia Group, AG), Wassenaarského ujednání (The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies, WA) a Kontrolního režimu raketových technologií (Missile Technology Control Regime, MTCR) posíleného o Haagský kodex (The Hague Code of Conduct, HCoC).

⁵ Např. zákon o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a zákon, jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití.

východu. Vývozy zbraní a vojenského materiálu nebyly možné do embargovaných zemí, mezi které nadále patřila také Čína.

V zahraničním obchodu s vojenským materiálem se BIS aktivně podílela na povolovacím a licenčním řízení. Cílem bylo minimalizovat rizika spojená s vývozy do zemí, které neskýtaly dostatečné záruky, že nezneužijí zejména vojenský materiál s tzv. smrtícími účinky k nadměrnému hromadění, represím či reexportům do rizikových a sankcionovaných zemí.

V rámci licenčního řízení BIS uplatňovala připomínky ke konkrétním žádostem a upozorňovala i na další možné problémy spojené se zprostředkováním, tranzitem a překládkou zboží v obchodech s vojenským materiálem. BIS zejména usilovala o to, aby byly důsledně uplatňovány všechny závazky, které pro ČR vyplývaly z mezinárodních smluv, zejména v oblasti konkrétních zprostředkovatelských operací (brokering).

V roce 2011 se BIS zabývala problematikou zneužití výbušnin určených pro civilní (průmyslové) využití např. v souvislosti s domácí výrobou nástražných výbušných systémů. Zásadní událostí se v této oblasti stal bombový útok Anderse Behringa Breivika. Případ potvrdil, že výbušné systémy lze poměrně snadno vyrobit ze surovin, jejichž prodej není kontrolován a které jsou běžně dostupné na trhu v ČR i v dalších zemích EU. Běžné použití takových surovin je zřejmě i důvodem skutečnosti, že při zvažování možných kontrol a omezení uvedených např. v návrhu Nařízení Evropského parlamentu a Rady o uvádění prekurzorů výbušnin na trh a jejich používání dosud nedošlo k jednoznačnému řešení a stanovení účinného postupu.

3. Ochrana utajovaných informací

Administrativní bezpečnost

V oblasti administrativní bezpečnosti a ochrany utajovaných informací byla vyhotovována odborná vyjádření pro interní potřeby BIS, dokumenty byly posuzovány z hlediska stanovení stupně utajení podle zákona č. 412/2005 Sb. a byl podáván výklad seznamu utajovaných informací v působnosti BIS a příslušných vnitřních předpisů.

V průběhu roku 2011 bylo provedeno více než 50 archivních prohlídek spojených s kontrolami spisové služby. Kontroly se zaměřily především na fyzickou úplnost utajovaných dokumentů, správnost jejich náležitostí a na přesnost vedení evidenčních záznamů v administrativních pomůckách. Při kontrolních činnostech nebyly zjištěny žádné závažné nedostatky ani ohrožení administrativní bezpečnosti.

Bezpečnost informačních a komunikačních systémů

Bezpečnost informačních systémů BIS zpracovávajících utajované informace splňuje požadavky zákona č. 412/2005 Sb. a návazných právních předpisů. Všechny systémy mají platný certifikát NBÚ, který je v pravidelných intervalech obnovován.

Pro každý informační systém byly aktualizovány rovněž bezpečnostní provozní směrnice pro uživatele, které stanoví odpovědnosti a povinnosti uživatelů, a opatření, která musí být v systémech dodržována. Všichni uživatelé jsou v pravidelných ročních intervalech proškolení v bezpečnostních provozních procedurách a nově přijatí příslušníci absolvují vstupní školení týkající se pravidel práce s utajovanými informacemi v informačních systémech BIS ihned po přijetí do služebního poměru.

Fyzická bezpečnost

V oblasti fyzické bezpečnosti byla realizována opatření, která byla zaměřena na zkvalitnění systémů režimových opatření, technické ochrany a fyzické ostrahy objektů BIS za účelem zajištění ochrany utajovaných informací v souladu s požadavky zákona č. 412/2005 Sb. a navazující vyhlášky NBÚ č. 528/2005 Sb.

Průběžně probíhala aktualizace povinné dokumentace pro pracoviště a objekty BIS, probíhaly kontroly dodržování podmínek pro ukládání utajovaných informací a kontroly instalovaných bezpečnostních prvků.

Krizové řízení

V oblasti ochrany utajovaných informací při krizových situacích byly aktualizovány plány zabezpečení objektů či oblastí, které jsou součástí Bezpečnostních projektů. Byla rovněž prováděna průběžná aktualizace Krizového plánu BIS a příprava na jeho úplnou novelizaci.

4. Spolupráce se zpravodajskými službami ČR a ostatními státními orgány

4.1. Spolupráce se zpravodajskými službami ČR

Spolupráce a výměna informací mezi BIS, Úřadem pro zahraniční styky a informace (ÚZSI) a Vojenským zpravodajstvím (VZ) pokračovala i v roce 2011 především v oblastech boje proti terorismu, kontrašpionáže a proliferace ZHN a jejich nosičů.

V oblasti boje proti terorismu spolupracovala BIS v roce 2011 průběžně s ostatními zpravodajskými službami ČR především ve Společné zpravodajské skupině při Úřadu vlády. BIS ve spolupráci s VZ a ÚZSI nadále plní úkoly vyplývající z usnesení vlády č. 1060 ze dne 13. září 2006 ke koordinaci činnosti zpravodajských služeb ČR při vyhodnocování informací důležitých pro bezpečnost ČR se zvláštním zaměřením na boj proti terorismu.

4.2. Spolupráce s Policií ČR

Spolupráce s Policií České republiky (P ČR) v jednotlivých krajích probíhala především formou informační výměny k zájmovým osobám z prostředí organizovaného zločinu a nelegální migrace. BIS byla rovněž aktivním účastníkem pravidelných jednání Národního kontaktního bodu pro terorismus (NKBT), jenž pracuje v gesci P ČR.

BIS v roce 2011 poskytla informační podporu ÚOOZ např. při odhalování nelegálních aktivit některých bývalých a současných policistů, advokátů a státních zástupců.

S jednotlivými pracovišti ÚOKFK byly projednávány poznatky především z oblasti dysfunkce státní správy, obecní samosprávy a infiltrace organizovaného zločinu do státní správy. Dále jsou v rámci této spolupráce pravidelně konzultovány poznatky k některým službám nelegálních převodů peněz a ke konkrétním zájmovým osobám.

Se Službou cizinecké policie byla řešena problematika padělaných a pozměněných cestovních dokladů, účelových sňatků, účelově vydávaných potvrzení o studiu a zneužívání procedury pozvání.

Spolupráce BIS s Odborem informační kriminality spočívala především ve výměně některých operativních poznatků a koordinaci společného postupu při šetření incidentů spadajících do společné zájmové oblasti.

4.3. Spolupráce s dalšími státními orgány a institucemi

Na základě zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, BIS úzce spolupracuje s Národním bezpečnostním úřadem (NBÚ). Jedná se zejména o šetření na základě žádosti NBÚ v rámci řízení v oblasti personální a průmyslové bezpečnosti a bezpečnostní způsobilosti.

NBÚ byl nově ustanoven garantem bezpečnosti českého kybernetického prostoru a kritické infrastruktury. BIS a NBÚ započaly v loňském roce spolupráci také v této oblasti.

V problematice nelegální i legální migrace spolupracuje BIS s Odborem azylové a migrační politiky MV ČR. Projednávány jsou především aktuální trendy a možná rizika, která by mohla nelegální nebo legální migrace představovat pro ČR.

S pracovníky různých úrovní soudů a státních zastupitelství probíhají občasné konzultace k tématu dysfunkce státní správy. V roce 2011 byly konzultace zaměřeny i na možnosti systémových a legislativních změn, které by přispěly k eliminaci nežádoucích jevů v justici.

S Ministerstvem zahraničních věcí probíhá pravidelná spolupráce a konzultace o akreditaci zahraničních diplomatů a pracovníků dalších profesí.

BIS dlouhodobě spolupracuje s orgány Celní správy jak na úrovni Generálního ředitelství cel (GŘC), tak na úrovni jednotlivých celních ředitelství, s Licenční správou ministerstva průmyslu a obchodu nebo Státním úřadem pro jadernou bezpečnost a jeho podřízenými organizacemi.

BIS spolupracovala s národním pracovištěm CSIRT.CZ v oblasti identifikace bezpečnostních slabín informačních systémů státních úřadů.

4.4. Spolupráce v oblasti vzdělávání

Tradičně nejširší spolupráce v oblasti vzdělávání probíhá s útvary v působnosti Ministerstva vnitra a P ČR. Jedná se zejména o spolupráci s Policejní akademií ČR, s Vyššími policejními školami MV, a v oblasti praktického výcviku o spolupráci se specializovanými útvary P ČR.

V oblasti školení a služební přípravy BIS také velmi intenzivně spolupracuje s útvary v působnosti ministerstva obrany a GŘC.

Nadále trvá zájem vysokých škol o spolupráci v oblasti vysokoškolské výuky. Vysokoškolská výuka, kterou zabezpečují lektoři BIS, probíhá na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a na Masarykově univerzitě v Brně.

5. Spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci

V oblasti spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci potvrdila v roce 2011 BIS pozici aktivní a spolehlivé služby, která je hodnocena většinou spolupracujících zpravodajských služeb jako strategický partner. Pro BIS v rámci zpravodajské diplomacie i nadále zůstávají blízkými partnery především zpravodajské služby euroatlantického prostoru, tj. zejména zpravodajské služby členských zemí EU a USA.

5.1. Bilaterální spolupráce

Se souhlasem vlády je BIS oprávněna bilaterálně spolupracovat s 97 službami 63 zemí světa. Aktivní kontakty probíhaly s 57 zahraničními partnerskými službami.

Intenzivní výměna poznatků probíhala tradičně se službami sousedních států, a také zemí EU a NATO. Stěžejními tématy širokých mezinárodních kontaktů byl podobně jako v minulosti boj proti terorismu, kontrašpionáž, proliferační organizovaný zločin a extremismus. Novým tématem se pro řadu zemí stala kybernetická bezpečnost.

V rámci spolupráce s partnerskými zpravodajskými službami dochází jak k pravidelné výměně operativních a analytických poznatků, tak k ad hoc operativní spolupráci.

Úspěšnou operativní spolupráci vedla BIS i s tradičními dlouhodobými partnery mimo euroatlantický prostor.

5.2. Multilaterální spolupráce

CTG (Counter - Terrorist Group - Protiteroristická skupina)

BIS se v rámci CTG zúčastnila několika expertních jednání. Vlastní expertní činnost byla realizována formou seminářů, projektů, ale také jednání na úrovni vedoucích protiteroristických odborů. Diskuse se zaměřila zejména na problémy radikalizace, využití internetu teroristy, Arabské jaro a dopady smrti Usámy bin Ládina na strukturu al-Qá'idy jejich vlivu na aktuální úroveň hrozby.

NATO

Severoatlantická aliance se po období změn v roce 2010 dostala v roce 2011 do fáze konsolidace. Ustálila se činnost nově vzniklých výborů a orgánů NATO. V roce 2011 byl poprvé vypracován dokument Společné vyhodnocení hrozeb. Vypracování dokumentu bylo označeno za stěžejní a velmi přínosné a podobný dokument se bude zpracovávat i v dalších letech.

6. Kontrola

Podle § 12 zákona č. 153/1994 Sb. podléhá činnost BIS kontrole vlády a parlamentu. Kontrolní činnost vlády vůči Bezpečnostní informační službě se odvíjí od oprávnění vlády ukládat BIS úkoly v mezích její zákonné působnosti a hodnotit jejich plnění. Kontrolní činnost vlády rovněž úzce souvisí s tím, že vláda odpovídá za činnost BIS a koordinuje ji. Zákonem č. 154/1994 Sb. je upravena také kontrolní činnost parlamentu vůči BIS. Podle § 18 tohoto zákona vykonává kontrolu činnosti BIS poslanecká sněmovna, která k tomuto účelu zřizuje zvláštní kontrolní orgán (Stálá komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby). Konkrétní rozsah oprávnění tohoto kontrolního orgánu je uveden v ustanoveních § 19 a 20 zákona č. 154/1994 Sb.

Povolení k nasazení zpravodajské techniky vydává a kontrolu průběhu jejího použití provádí podle § 10 a násl. zákona č. 154/1994 Sb. předseda senátu Vrchního soudu v Praze.

Kontrolu plnění úkolů BIS v oblasti hospodaření s majetkem státu a plnění státního rozpočtu vykonávají příslušné státní orgány, například podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

Vnější kontroly v BIS jsou prováděny orgány a institucemi, které mají podle příslušných právních předpisů právo provádět kontroly jednotlivých dílčích činností.

V roce 2011 byly tyto kontroly vedeny na základě zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, vyhlášky č. 195/2005 Sb., kterou se upravují podmínky vzniku a šíření infekčních onemocnění a hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče, zákona č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích.

6.1. Vnější kontrola

V roce 2011 bylo provedeno celkem 10 vnějších kontrol se zaměřením na oblasti pojistného a plnění úkolů v nemocenském pojištění a důchodovém pojištění u zaměstnanců BIS, na dodržování hygienických norem, na oblast kontroly technického zdravotnického zabezpečení a pravidelné kontroly technického stavu přístrojů a zařízení. Kontroly odhalily jeden nedostatek v platbě pojistného na sociální zabezpečení, u kterého bylo ihned provedeno nápravné opatření.

6.2. Vnitřní kontrola

V roce 2011 bylo provedeno sedm kontrol se zaměřením na oblasti zadávání veřejných zakázek, zkvalitnění provozní a finanční činnosti BIS, inventarizace majetku se zaměřením na nemovitosti BIS a dodržování zásad v oblasti závodního stravování. Kontroly neshledaly žádné zásadní nedostatky.

Dále bylo provedeno celkem 61 interních kontrol se zaměřením na hospodárnost a efektivitu jednotlivých pracovišť, hospodaření s přidělenými rozpočtovými prostředky, čerpání rozpočtu a dodržování rozpočtové kázně, dále pak na posouzení technického stavu vozidel, jejich využití a vedení evidencí souvisejících se služebními dopravními prostředky, na kontrolu stavu ostrahy objektů BIS. Dále byl kontrolován stavební stav objektů a jejich využívání, provádění oprav a údržbových prací objektů a vodního hospodářství a ekologie.

Při kontrolních šetřeních nebylo zjištěno žádné závažné porušení vnitřních předpisů, drobné závady byly odstraněny ve stanovených termínech v rámci opatření k nápravě.

Pravidelné vnitřní kontroly byly také v roce 2011 prováděny na úseku ochrany utajovaných informací, viz kapitola 3. Ochrana utajovaných informací.

7. Dodržování kázně, vyřizování žádostí a stížností

Šetření ve věcech stížností a oznámení

Oproti roku 2010 počet obdržených a vyřízených oznámení, stížností a podnětů, které v BIS vyřizuje odbor inspekce, vzrostl přibližně o polovinu. Výraznější nárůst oznámení od občanů byl patrný po zveřejnění Výroční zprávy BIS za rok 2010, přičemž většina podání se týkala informací předložených jako důkazy a tvrzení o údajné nekalé činnosti soudů různých stupňů v konkrétních kauzách, které se týkaly převážně samotných stěžovatelů.

Šetření podezření z jednání majících znaky přestupku, z kázeňských přestupků a ostatních podezření z přestupku

Do této kategorie spadá mj. šetření dopravních nehod příslušníků BIS, meritorně prošetřované příslušnými orgány Policie České republiky. Odbor inspekce BIS tato šetření doplňuje o zjištění podstatná pro rozhodnutí služebních funkcionářů ve věci, která policejní útvary nemohou obstarat.

Případy, u nichž bylo zjištěno podezření ze spáchání kázeňského přestupku nebo jednání majícího znaky přestupku spáchaného příslušníkem BIS, byly postoupeny ke kázeňskému řízení podle ustanovení části dvanácté hlavy IV (§ 186 – 189) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Téměř polovina z celkového počtu šetřených případů se týkala dopravy, tj. například dopravních nehod se služebními nebo soukromými vozidly, poškození služebních vozidel a podezření z jiného porušení zákona o provozu na pozemních komunikacích (především překročení nejvyšší dovolené rychlosti).

Činnost policejního orgánu BIS

Příslušníci odboru inspekce mají v případech podezření ze spáchání trestného činu příslušníkem BIS postavení policejního orgánu ve smyslu § 12 odst. 2 tr. řádu. V roce 2011 byl policejní orgán BIS činný v několika případech, jejichž část byla v témže roce v zákonných lhůtách ukončena. V době zpracování podkladů pro tuto zprávu bylo v šetření několik vzájemně souvisejících případů majetkového charakteru.

8. Rozpočet

Rozpočet BIS byl v roce 2011 stanoven zákonem č. 433/2010, o státním rozpočtu České republiky na rok 2011, kterým byly určeny kapitole závazné ukazatele, příjmy ve výši 138 000 tis. Kč a výdaje ve výši 1 166 001 tis. Kč.

U celkových realizovaných příjmů došlo ve srovnání s minulým obdobím k poklesu. Příčinou bylo snížení odvodu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti ve vazbě na pokles výdajů na platy. U ostatních příjmů nedošlo ve srovnání s předchozím rokem k zásadní změně jak v jejich struktuře, tak objemu. Jednalo se zejména o obvyklé pravidelné příjmy z vlastní činnosti a jen v minimálním objemu i za odprodej trvale nepotřebného majetku.

Rozpočet výdajů byl v průběhu roku upravován jen minimálně. Jednalo se o realizaci tří rozpočtových opatření ve prospěch ministerstva vnitra, P ČR a Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru za činnosti, které v některých týlových oblastech tyto subjekty pro BIS zajišťují na základě dlouhodobé realizační dohody o spolupráci. Po realizaci těchto rozpočtových opatření činil upravený rozpočet výdajů k 31. prosinci 2011 celkem 1 161 641 tis. Kč.

Skutečně realizované výdaje pak v roce 2011 dosáhly 1 123 104 tis. Kč. Ve srovnání s předchozím rokem byly realizované výdaje nižší přibližně o pět procent, což vyplývá z nižšího rozpočtu výdajů na platy a také z aktivních opatření BIS zejména v personální oblasti.

Pro fungování zpravodajské služby je kvalitní personální základna klíčovým prvkem, a z tohoto důvodu tvořily v rámci běžných výdajů nejvýznamnější část výdaje na platy a s nimi spojené povinné pojistné a základní příděl do fondu kulturních a sociálních potřeb. U výdajů na služební příjmy příslušníků došlo nařízením vlády pro rok 2011 ke snížení základních tarifů o 10 % a v obdobném poměru byly sníženy i výdaje na platy zaměstnanců v pracovním poměru. Vedle toho pokračovala aktivní restriktivní opatření BIS v personální oblasti, která znamenala snížení počtu obsazených systemizovaných služebních míst.

Ostatní běžné výdaje zahrnují z podstatné části standardní výdaje na nákup služeb, paliv a energií, sloužících k zajištění běžného chodu organizace. Výdaje na opravy a udržování směřovaly k zabezpečení provozuschopnosti a odpovídajícího technického stavu majetku a objektů BIS. Zahrnuté jsou zde i výdaje na určité druhy speciální techniky.

Pod potřebnou úroveň a v minimálním rozsahu byly realizovány výdaje v oblasti informačních a komunikačních technologií nebo obměny dopravních prostředků.

K určitému nárůstu došlo u výdajů v souvislosti s bezpečností a ochranou utajovaných informací dle zákona č. 412/2005 Sb., neboť řada zabezpečovacích technických prostředků a systémů byla již na pokraji své životnosti. Požadavky kladené na ochranu utajovaných informací jsou u zpravodajské služby řádově na jiné úrovni než u jiných organizačních složek státu a i nadále se budou do budoucna zrcadlit průřezově ve všech výdajových oblastech.

Podrobný rozbor výsledků hospodaření kapitoly 305 Bezpečnostní informační služba dle jednotlivých seskupení a podseskupení položek je obsažen v závěrečném účtu kapitoly za rok 2011, který je předkládán ministerstvu financí a k projednání ve Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.